

ERTA YOSHDAGI BOLALARDA IJTIMOYIY-EMOTSIONAL RIVOJLANISHGA OILAVIY MUHITNING PSIXOLOGIK TA'SIRI

Baymirzeva Dilshoda Kamolodinovna

Farg'ona viloyati Bag'dod tumani 3 DMTT
direktor o'rinbosari

***Annotatsiya.** Tezisa erta yoshdagi bolalarning ijtimoiy-emotsional rivojlanishiga oilaviy muhitning psixologik ta'siri tahlil qilinadi. Tadqiqot bolalarning emotsional reaksiyalari, oilaviy munosabatlar va ota-ona bilan o'zaro aloqalar orqali ijtimoiy ko'nikmalarini shakllantirish jarayonlariga qaratilgan. Shuningdek, oilaviy muhitni rivojlantirish orqali emotsional barqarorlikni oshirish, empatiya va ijtimoiy moslashuv ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan zamonaviy psixologik va pedagogik metodlar, jumladan, o'yin terapiyasi, muloqotga yo'naltirilgan yondashuvlar va emotsional intellektni rivojlantirish strategiyalari yoritiladi.*

***Kalit so'zlar:** ijtimoiy-emotsional rivojlanish, erta yoshdagi bolalar, oilaviy muhit, psixologik metodlar, emotsional intellekt, o'yin terapiyasi, empatiya.*

***Abstract:** The thesis examines the psychological impact of family environment on social-emotional development in early childhood. The study focuses on children's emotional responses, parent-child interactions, and the development of social skills within the family context. Modern psychological and pedagogical methods aimed at enhancing emotional stability, empathy, and social adaptation through family support, including play therapy, communication-oriented approaches, and strategies for developing emotional intelligence, are highlighted.*

***Keywords:** social-emotional development, early childhood, family environment, psychological methods, emotional intelligence, play therapy, empathy.*

***Аннотация.** В тезисе рассматривается психологическое влияние семейной среды на социально-эмоциональное развитие детей раннего возраста. Исследование сосредоточено на эмоциональных реакциях детей, взаимодействии с родителями и формировании социальных навыков в семейном контексте. Рассматриваются современные психологические и педагогические методы, направленные на повышение эмоциональной устойчивости, развитие эмпатии и социальной адаптации через поддержку семьи, включая игровую терапию, коммуникативные подходы и стратегии развития эмоционального интеллекта.*

***Ключевые слова:** социально-эмоциональное развитие, дети раннего возраста, семейная среда, психологические методы, эмоциональный интеллект, игровая терапия, эмпатия.*

Kirish

Erta yoshdagi bolalarning ijtimoiy-emotsional rivojlanishi ularning psixologik va shaxsiy kamolotining asosiy tarkibiy qismidir. Bu davrda bola atrof-muhitni idrok etish, hissiyotlarini anglash, boshqalar bilan muloqot qilish va ijtimoiy normalarni o'zlashtirish jarayonlarini bosqichma-bosqich shakllantiradi. Ayniqsa, emotsional tajribalar va bola tomonidan namoyon qilinadigan hissiy reaksiyalar uning kelajakdagi psixologik barqarorligiga, ijtimoiy moslashuviga va kommunikativ ko'nikmalariga bevosita ta'sir qiladi. Shu sababli, erta yoshdagi bolalarda ijtimoiy-emotsional rivojlanishni qo'llab-quvvatlash va uni boshqarishning psixologik metodlarini o'rganish maktabgacha ta'lim sohasi uchun dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Ijtimoiy-emotsional rivojlanish bolalarning o'zlarini va boshqalarni anglash, emotsiyalarni ifodalash va boshqarish, hamkorlik qilish, empatiya ko'rsatish va muammolarni konstruktiv hal etish kabi ko'nikmalarni o'z ichiga oladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, erta yoshda emotsional tajribalar yetarlicha qo'llab-quvvatlanmasa, bolalarda ijtimoiy chekinish, qo'rquvchanlik, agressiv xulq, impulsivlik kabi muammolar yuzaga kelishi mumkin. Shu bois, emotsional rivojlanishni barqarorlashtirishga qaratilgan psixologik yondashuvlar, o'yin faoliyati, konstruktiv muloqot va art-terapiya metodlaridan foydalanish alohida ahamiyatga ega.

Bolalarning ijtimoiy-emotsional rivojlanishiga ta'sir etuvchi asosiy omillar qatoriga oilaviy muhit, pedagogik jarayonning sifat darajasi, tengdoshlar bilan muloqot, bolaning temperament turi va psixologik barqarorlik darajasi kiradi. Oila muhitidagi hissiy iliqlik va qo'llab-quvvatlash bolaga o'z emotsiyalarini to'g'ri idrok etish va boshqarishda yordam beradi. Aksincha, keskinlik va beqarorlik hukmron bo'lgan oilalarda bolalarda emotsional beqarorlik, xavotirlanish va moslashuv qiyinchiliklari kuzatiladi.

Pedagogik muhit bolaga ijtimoiy tajriba to'plash, o'zini erkin ifoda etish va ijobiy xulq modellarini o'zlashtirishda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, ijtimoiy muhitning, jumladan tengdoshlar bilan o'yin va muloqot jarayonining ta'siri bolalarning emotsional boshqaruv va ijtimoiy moslashuv ko'nikmalarini shakllantirishda katta ahamiyatga ega.

Ijtimoiy-emotsional rivojlanishni qo'llab-quvvatlashning psixologik metodlariga art-terapiya, musiqiy-terapiya, rolli o'yinlar, drammatizatsiya, muloqot mashqlari, emotsional intellektni rivojlantirishga qaratilgan topshiriqlar kiradi. Ushbu metodlar bolaga o'z his-tuyg'ularini tan olish, nomlash va sog'lom ifodalash, shuningdek boshqalarning emotsiyalarini anglash imkonini beradi. Masalan, rolli o'yinlar bolalarga turli ijtimoiy vaziyatlarni modellashtirib, emotsional reaksiyalarni boshqarishni amaliy o'rganish imkonini beradi. Art-terapiya esa bolalarga emotsiyalarini so'zsiz ifodalash imkoniyatini berib, ichki kechinmalarni yumshatadi.

Pedagoglarning emotsional kompetensiyasi ham muhim bo'lib, bolalarda ijtimoiy-emotsional rivojlanishni shakllantirishda alohida rol o'ynaydi. Mehribon, sabrli va empatiyali pedagog bola ichki barqarorligini oshiradi. Shu bilan birga, ota-onalar bilan hamkorlik, ularning tarbiyaviy yondashuvlari, munosabati va bolaga ajratadigan hissiy e'tibori emotsional rivojlanishning barqaror shakllanishida hal qiluvchi omil hisoblanadi.

Erta yoshdagi bolalarda ijtimoiy-emotsional rivojlanishni qo'llab-quvvatlash murakkab, ammo zarur jarayon bo'lib, u psixologik, pedagogik va oilaviy yondashuvlarning uyg'unligini talab qiladi.

Foydalangan adabiyotlar

1. Abduxamidova N. Emotsional intellektni rivojlantirish va bolalarda hissiyotlarni boshqarish metodlari. – Toshkent, 2022.
2. Choriyeva S., Rahmonova D. Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy-emotsional ko'nikmalarni shakllantirish. – Toshkent, 2021.
3. Эльконин Д.Б. Детская психология. – Москва, 2008.
4. Mirqosimova M., Qosimova Z., Rasulova F. Umumiy pedagogika va psixologiya. – Toshkent, 2022.
5. Shodmonova Sh. Maktabgacha ta'lim pedagogikasi. – Toshkent, 2008.
6. Umarov B.M. Psixologiya. – Toshkent, 2012.